

düşbed

DİCLE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-6219 Ekim 2020 YIL-12 Sayı 25

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

24.04.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

19.10.2020

Prof. Dr. Mustafa KARABULUT

Adıyaman Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mkarabulut@adiyaman.edu.tr

Özlem YÜCEKAYA

Adıyaman Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
oyucekaya6@gmail.com

TALİP APAYDIN'IN "SARI TRAKTÖR" ROMANINDA YAPI VE İZLEK

Öz

1950 sonrası Türk romanının önemli köy enstitü yazarlarından olan Talip Apaydın romanlarında Anadolu köyünü ve köylüsünü anlatırken yalın bir dil kullanır. Talip Apaydın bu romanda Anadolu köylüsünün ilkel tarım yönteminden modern tarım yöntemine geçişini anlatır. Köye traktörün girmesiyle işlerin erken biteceğini ve köylünün tarımda makineleşmesi gerektiğini genç bir delikanlı olan Arif üzerinden isteğini dile getirir. Talip Apaydın'ın *Sarı Traktör* romanı, roman tekniği bakımından incelenerek romanın ana unsurunu oluşturan izlek, konu ve yapı bakımından üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Romanda ilkel tarım yönteminin temsilcisi olan İzzet Ağa ile tarımda makineleşmeyi isteyen oğlu Arif ve öğretmen ile çatışması, Özeler köyünün günlük hayatlarından ve Arif'in traktör alma hayali hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu romanda Anadolu'nun kırsal hayatından ve sosyo-ekonomik kültüründen bahsedilmekle beraber, anlatıcının yenileşmekten yana bir dil kullandığını söylemek mümkündür. Bu çalışmada amaç Talip Apaydın'ın *Sarı Traktör* romanını roman tekniği bakımından tahlil etmektir.

Anahtar kelimeler: Talip Apaydın, Sarı Traktör, roman, yapı ve izlek.

STRUCTURE AND THEME IN TALIP APAYDIN'S "SARI TRAKTÖR" NOVEL

Abstract

Talip Apaydın, one of the important village institute writers of the Turkish novel after 1950, uses a plain language while describing the Anatolian village and peasant in his novels. In this novel, Talip Apaydın describes the transition of the Anatolian villagers from the primitive agriculture method to the modern agriculture method. He expresses his wish through Arif, a young lad, who will finish the work early with the entry of the tractor into the village and the peasant should be mechanized in agriculture. *Sarı Traktör* novel of Talip Apaydın has been studied in terms of novel technique and it has been tried to focus on the subject, structure and theme that constitutes the main element of the novel. We have information about İzzet Ağa, the representative of the primitive farming method in the novel, and his clash with his son Arif and the teacher who wanted to mechanize in agriculture, about the daily lives of Özeler village and Arif's dream of buying a tractor. In this novel, although it is mentioned about the rural life and socio-economic culture of Anatolia, it is possible to say that the narrator used a language for innovation. The aim of this study is to analyze the *Sarı Traktör* novel of Talip Apaydın in terms of novel technique.

Keywords: Talip Apaydın, Sarı Traktör, novel, structure and theme.

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında köy enstitüsü yazarlarından biri olan Talip Apaydın (d.1926), ilk dönem eserlerinden itibaren genellikle köy yaşamını, köy insanların sorunlarını konu edinir. "Apaydın, yüzyıllarca ihmal edilen Anadolu'nun kırsal coğrafyasına ve buralarda yaşayan toplumumuzun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısına dikkat çeken 1940 ve sonrası toplumcu-gerçekçi yazarlar kuşağının önemli kalemlerinden biridir" (Erol, 2006: 88). Talip Apaydın, birçok romanında Türk köylüsünün günlük yaşantısını, aşklarını, heyecanlarını, arzularını gerçekçi bir dille aktarır.

Sarı Traktör romanında olaylar genel olarak Eskişehir civarındaki Özeler köyünde geçmektedir. Köy halkının makineleşmenin insan hayatına girmesiyle birlikte köyde ilk traktör sahibi olan Yakup'un Ali'nin traktörüne hayranlık duyarak Arif adlı başkahramanın babası olan Muhtar İzzet Ağa'ya bir traktör aldirtmaya çalışmasını konu edinmektedir. Talip Apaydın'ın toplumcu gerçekçi bir dille aktardığı, sosyal ve ekonomik problemlerin ön plana çıktığı bu eserde köylünün makineleşmeyi istediğini konu edinir. Romanın başından sonuna kadar Arif'in babasına traktör aldirtmaya alıştığını ve traktöre olan tutkusunu dile getirmektedir.

Sarı Traktör'de genç bir köy delikanlısı olan Arif ile ailesinden ve Özeler halkının günlük yaşantısı anlatılır. Arif ve köyde traktör sahibi olan diğer köylüler yenileşmek isteyen kişilerin ve makineleşmenin simgeleridir. Apaydın, köylülerin dünyasını, onların saf günlük konuşma diyalogları ile anlatır. Yazar, köylülerin traktör aldıktan sonra işlerini daha hızlı yaptığını ve böylece işlerin daha çabuk halledildiğini dile getirir.

Bu makalede *Sarı Traktör* romanı; muhteva ve yapı bakımından incelenmiştir.

1. "SARI TRAKTÖR" ROMANINDA MUHTEVA

1.1. Konu

Sarı Traktör romanında tarımda makineleşmenin önemi ile beraber Arif ismindeki bir gencin traktör tutkusundan bahsedilir. Bu yönüyle *Sarı Traktör* romanı Rezaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası* (1898), Latife Tekin'in *Buzdan Kılıçlar* romanlarını ve Aziz Nesin'in *Medeniyetin Yedek Parçası* adlı öyküsünü anımsatır. Arif bazı yönlerden *Araba Sevdası*'ndaki Bihruz'la bazen *Buzdan Kılıçlar* romanındaki Halilhan'la bazen de *Medeniyetin Yedek Parçası*'ndaki Hamit Ağa'nın oğluyla benzer yönleri bulunmaktadır.

Talip Apaydın, *Sarı Traktör*'de, tarımda makineleşmenin önemini ve romanın leitmotivi ve adeta fetiş nesnesi olan traktörün köylünün işini kolaylaştıracağı anlatılmaktadır. Apaydın'ın traktörün faydasına inandığı ve köye girmesini istediği, eski üretim biçimlerini ayrıntılarıyla anlattığı görülür (Naci, 2009: 441). Yazar, tarımdaki ilkel yöntemlerin köylüyü çokça yıpratıldığını, makinelî tarımın köylüyü rahatlatacağını savunur.

1.2. Tema/İzlek

Talip Apaydın, romanlarında Türk köylüsünün hayatını çokça işler. Bu bakımdan ele aldığı temalar da köylünün hayatında öne çıkan hususlardan oluşur. "Denilebilir ki, romanda seçilen köylü kahramanların bir kısmı yazarın sözünü emanet ettiği kişilerdir. Onlar, devletin yetkili organları karşısında köylünün problemlerini belirleyen, açıklayan; istek ve arzularını yansıtan birer temsilci görevindedirler. Bu nedenle Apaydın'ın kahramanları, belli bir sınıfsal özelliği simgeleyen 'tipik' kişilerdir" (Erol, 2006: 89). Köy enstitü yazarlarından biri olan Talip Apaydın, köy yaşamını, köy insanların ekonomik sorunlarını kendine has bir anlatımla dile getirir.

Sarı Traktör'de öne çıkan izlek traktör tutkusudur. Yazarın makineyi köye getirme arzusu için bu romanı kaleme aldığı söylenebilir. Eserde "Traktöre bağlı bir umut dillendirilmiştir. Toprağı makine ile yenmenin heyecanıdır bu" (Kolcu, 2009: 250). Traktöre olan bu hassasiyet, ona adeta bir insan kimliği kazandırır. Arif, traktörün son derece gerekli biri olduğuna inanır. Öyle ki traktör sahibi olmak için evlilik hayallerini de öter.

Romanda önemli bir izlek de ekonomik gücün önemidir. Köylü genel olarak maddi sıkıntılarla iç içe olmasına rağmen sayıları az da olsa maddi durumu iyi olanlar da vardır. Maddi imkânları iyi olan, zamanla ekonomik bakımdan güçlenen Yakubun Ali, köyde traktör alan ilk kişidir. Bu yapısı sayesinde köyde itibarlı biri haline gelir. “Arif’i traktör almaya sevk eden temel amillerden biri de budur. Ali’nin iş yapma konusunda nazlanması, zenginliğini hissettirmesi, Arif’i bazen çileden çıkarır” (Erol, 2005: 151). Arif’in önceleri Ali’ye gıpta etmesinin arka planında onun traktöre sahip olması gelmektedir. Bire süre sonra Körün Mehmet’in de traktör alacağına haberinin duyulması Arif’i oldukça düşündürür.

Sarı Traktör’de kuşak çatışması daha çok baba-oğul çatışması şeklinde görülür. Arif’in traktör alması için babasına ısrar edişi, bu çatışmanın üst seviyeye çıkmasına ve gerilimli anların yaşanmasına sebep olur.

Cehalet ve yetersiz eğitim de romandaki önemli temalardır. Arif, yeniliklere uyum sağlamaya çalışan biri olmasına rağmen, babası geleneklere bağlılığı yanı sıra eğitimsiz biridir. Bu sebeple oğlu ile arasında bir yenilik-gelenek çatışması da görülür. Bununla beraber öğretmen dışındaki birçok kişi eğitimsizdir. Arif’in annesi Havva da traktörü gereksiz gören, okuma yazması olmayan biridir.

Romanda dikkat çeken bir başka izlek ise kadın ve aile ile ilgilidir. Ailenin en önemli unsurları arasında anne ve baba yer alır. Bununla beraber kadın, çocuklarının babalarına gösterdiği değeri göremez. *Sarı Traktör*’de İzzet Ağa’nın karısı Havva oğlu ile kocası arasındaki gerilimleri ortadan kaldırmak için büyük çaba harcar. “Fazla çalışmaktan yıpranan oğluna acıdığı için yemeğini peşinden koşturur. Kocasının ölüm korkusuna kendisi kapılsa da oğlunun en büyük güç ve cesareti de yine kendisi olur” (Erol, 2005: 167).

Geleneklerin de *Sarı Traktör*’de önemli yeri vardır. Düğün ve eğlenceler başta olmak üzere, yaşamın birçok yönünde geleneklerin önemli yeri vardır. İzzet Ağa, geleneklerinden pek taviz vermeyen biri olup tarımın da eski yöntemlere göre yapılmasını isteyerek traktöre karşı çıkar. O, oğlunun da kendisi gibi eski tarzda tarım yapmasını ister. “Köyde delikanlı erkekler ile genç kızların ilişkilerinde ölçüyü ve kuralı belirleyen yine gelenektir. Arif ile Sürmeli Emine arasında olduğu gibi Halil ile Ayşe arasındaki ilişkilerde de temkinli olmak, ilişkinin dozunu dillere düşecek kadar kaçırılmamak geçmişten gelen, anne babalardan görülen terbiyenin gereğidir” (Erol, 2005: 175).

Romanda öğretmenin önemine de yer yer göndermeler yapılır. Traktör alması için babasını ikna edemeyen Arif, öğretmeni devreye sokar. Öğretmen, köylü için sadece okuma yazma öğretene bir kişi değil, aynı zamanda onlara öğütler veren, tarım, sağlık vb. konularda yol gösteren adeta bir hoca veya rehberdir.

Batıl inançlar da eserde ele alınan izlektir. Arif, traktörle kasabadan köye gelirken yoluna bir tavşan çıkar. İzzet Ağa, bu durumu uğursuzluk sebebi olarak yorumlar. Romanda yukarıda anlatılanlar dışında arkadaşlık, dostluk, aşk, sevgi, acıma duygusu, sağlık problemleri gibi temalar da önemli yer tutar.

2. “SARI TRAKTÖR” ROMANINDA YAPI

2.1. Şahıs Kadrosu

Talip Apaydın’ın romanlarındaki kişiler dünyası genel olarak köylü kesiminden ve halkın içinden oluşur. Yazar, söylemek istediklerini oluşturduğu karakterler vasıtasıyla iletir. Bu karakterlerin bir kısmı yazarın sözünü emanet ettiği kişilerdir.

Sarı Traktör adlı romanın tematik düzleminde yer alan traktör adeta canlı bir varlık görünümündedir. Romanın merkezinde erkek karakterler ve yenileşmeyi isteyen köylüler vardır. Romanda yenileşmeye ve traktöre karşı çıkan İzzet Ağa bile romanın sonlarına doğru traktör almayı kabul eder ve artık o da yenileşme taraftarı olmuştur. “Talip Apaydın’ın romanlarında kahramanların, çoğunluğu yoksul köylüler arasında seçilen erkekler olduğu görülür. Bunlar aynı zamanda olayın aksiyon gücünü temsil eden ve romanın ağırlığını taşıyan kişilerdir. Buna karşın kadınlar, geri planda kalmış tali kişiler olarak yer alır. Erkeklerin romanda ön planda yer alması, yazarın eserlerini yazdığı dönemde köylerde yaşayan Anadolu kadınının ikinci sınıf insan muamelesi gördüğü fikrini yansıtmak

isteyişine bağlanabilir" (Erol, 2006: 89). Romanın kurgusunda ön plana çıkan karakterleri şöyle sıralamak mümkündür:

Arif (Başkişi): Romanın başlarında 17-18 yaşlarında olan Arif, traktör alma hayalleriyle yaşayan yenilikçi köylünün temsilcisi gibidir. Traktör alabilmek için her şeyi yapabilen, babasını kandırmaya çalışan bir yapıya sahiptir. O, geleneksel tarım karşısında traktör alma mücadelesini veren yenileşmeyi isteyen bir genç delikanlıdır. Bu uğurda babasının hastalığını ve sözlüsü olan Emine'yi bile traktör karşısında adeta daha değersiz görür. Traktör Arif için bir merkez halindedir. Bu nedenle gözü hiçbir şey görmeyecek kadar kararlı ve hırçınlaşmıştır.

"Anası kapıda dikilmiş, ikisine bakıyordu. Yüzü endişeliydi.

'Arifim' diyerek geldi; oğluna yalvarıyordu. 'Gel şu motor işinden vazgeç. Bu yıl düğünü yapalım.'

Yaaa! Diye bağırdı Arif. "Bana onu mu söylemek istiyordunuz? Yaz altı ay beni bunun için mi çalıştırdınız. Vallahi ateşe verir yakarım bu evi!" (s.16).¹

Traktör kitapta bir fetiş nesne konumundadır. Arif geceleri dışarı çıkarak Yakup'un Ali'nin traktörünün tekerleklerine dokunarak ondan haz almaktadır.

"Ali'nin traktörü evin önündeydi. Bugünlerde iş olmadığı için iyice duvarın dibine yanaştırmıştı. Arif ileri geri bakındı kimseler yok. Usulca yanaştı. Elini bir tekerin lastiğine dokundurdu. Sonra tutunarak motorun önüne geçti. Mazot kokuyordu motor.

Hey gidi! diye söylendi içinden. Bir de benim olsaydı senin gibi...

İçinden 'pat pat pat' sesleri geçirerek direksiyonu sağa sola çevirmeğe başladı. Evlerin arasından, sokaklardan döne döne koşturmak amma güzel olurdu ha! Arif heyecanlandı, kendini unuttu. Haz içindeydi." (s.134-135).

Arif evin en büyük oğludur ve çiftçilikle uğraşan babasına köyde yardım etmektedir. Ancak babası ilkel yöntem olan öküzleri traktöre değiştirmemekte diretmektedir ve bu yüzden oğluyla aralarında sürekli tartışmalar olmaktadır. Arif ise traktörle işlerin daha kısa sürede yapılacağını ve kendilerine daha çok vakit kalacağını dile getirerek sürekli babasını ikna etmeye çalışan on yedi on sekiz yaşlarında yenileşmeyi ve makineleşmeyi isteyen bir delikanlıdır. Romanın başından sonuna kadar geleneksel yöntemlerle yapılan öküzlerin ve atların artık yerini traktöre bırakması gerektiğini düşünür. "Traktörsüz kendini şu köyde öksüz, garip buluyordu" (s.47).

İzzet Ağa: Arif'in babası olup geleneklerine bağlı yeniliklere kapalı biridir. "Babası köyde varlıklı kişi sayılırdı. Bir zamanlar muhtarlık yaptığı için tanımlayıcı adı 'Muhtar İzzet' kalmıştı. Köylünün çoğu akrabasıydı. Hatırı vardı her yerde. İki yıldır kötü bir mide ağrısı çekiyordu. Ankara'ya gitmişti bunun için. Çok paralar dökmüştü." (s.2).

İzzet, gençlik yıllarında at arabalarıyla, öküzlerle tarlalarda çalışmıştır. Oğlu daha gençtir ve gücü kuvveti de yerindedir. Bundan dolayı İzzet, Arif'in de kendisi gibi çalışarak hayatını sürdürebileceğini düşünür. Oğlunun traktör isteğini gereksiz bulur. İzzet'in traktör alabilmesi için emektar öküzlerini satması gerekmektedir. Mal satmanın acısını yaşamak istemeyen İzzet, oğlunun traktör hevesini görmezden gelir (Karaman, 2010: 197).

Başkaraktere zıt bir karakterdir. Bu yüzden Arifle sürekli tartışmaktadır. Tarımda geleneksel yöntemi savunmaktadır ve bu nedenle köyde 'eski kafalı' olarak tanınmaktadır. Romanın sonlarına doğru Hasan Bey İzzet Ağa ile konuşarak traktör almaya ikna eder. Artık İzzet Ağa da yenileşmeyi kabul etmiştir. Bu durum Talip Apaydın'ın köye traktörle birlikte yenileşmeyi de getirmek istediğini gösterir.

Yakup'un Ali: Köyde ilk traktörü sahibi olan kişidir. Traktörü borca almıştır ve borcunu kapatabilmek için diğer köylülerin samanını ve pancarını taşımaktadır. Ali köyde bütün işlerini

¹ Romandan alıntılar yapıldığı kaynak: Talip Apaydın, *Sarı Traktör*, Literatür Yayınları, İstanbul 2018.

traktörle yapmaktadır ve işlerini diğer köylülere göre daha kısa sürede bitirmektedir. Köyde ilk defa düveni traktörle sürmüştür ve köylüler bu duruma çok şaşırılmaktadır. Apaydın bu durumu “Köyde bir yenilik, bir değişiklik olup çıkmıştı.” (s.42) diye nitelendirmektedir.

Öğretmen: Norm karakterdir. Norm karakter, “Romadaki temaya açıklık kazandırmak için yaratılmıştır” (Stevick, 2004, s.62). Bu romanda adı açıkça belirtilmeyen, yalnızca öğretmen olarak tanıtılan karakter, köylü için büyük önem arz etmektedir. “Yazar, köylünün önüne koyduğu öğretmeni, burada yalnızca bir eğitimci değil aynı zamanda sosyal sorunların çözümünde rol alan bir aydın olarak resmetmektedir” (Erol, 2005: 264). O, Arif’in traktör alması için İzzet Ağa’yı ikna etmeye çalışır. “Öğretmen de hep söylüyor. Bugün caminin gölgesinde anlattı durdu. Baban da oradaydı. ‘Bize yaramaz öyle şeyler öğretmen’ dedi. ‘Boşuna çocukların kafasını bozma, biz traktör alamayız’ dedi. Öğretmen ne dediyse kâr etmedi. Sonra kızdı, kalktı, gitti” (s.25). Romanda aydın, okumuş ve yenilikçi yanlısı olan zümreyi temsil eder. “Eski öğrencilerinin yenilik hevesi hoşuna gidiyordu” (s.58) Arif’in traktör alma konusunda merkez rolü üstlenen kişidir. Başkarakteri yönlendiren ve ona yardımcı olan bir tiptir. İzzet Ağa’dan farklı olarak makineleşmeyi isteyen bir karakterdir.

Süremeli Emine: Arif ile aynı köyde oturmaktadır. Arif’in akrabası ve sözlüsüdür. Köy okulunu bitirmiş, boylu poslu birisidir. İğne işleri ve dikiş bilmektedir. “Akça yüzünün ortasında kapkara gözleri olduğu için Süremeli Emine denilmiştir” (s.11).

Halil: Köyde Arif’in en yakın arkadaşıdır. Arif’in okuldayken sıra arkadaşıdır. Ayşe adında bir kızı sevmektedir. Babası öldüğü için amcasının yanında kalmaktadır. Yetim kaldığından ve ten rengi esmer olmasından dolayı köyde Halil’e ‘Kara Yetim’ diye hitap edilmektedir.

Arif’in Anası: Kırklı yaşlardadır. Ancak köy işlerinin yorgunluğundan dolayı çökmüştür. Çocuklarına düşkün bir annedir. Arif’in köy işlerinden dolayı yorulduğunu görünce traktör alınmasına razı olur. “Amanın iyi şeymiş bu oğul. İki günde bitiriverdi işi. Bizde alalım sahi...” (s.22). Ancak köyde ataerkil bir yapı olduğu için kadınlara ev işlerinden başka söz düşmemektedir ve anasının bu sözüne Arif Ağa sinirlenerek şöyle cevap verir: “Sen işine bak karı!” dedi İzzet Ağa. Aşını pişir, davarını sağ. Nene gerek senin?” (s.22). Böylelikle kadının aile içindeki konumu belirtilir:

“Kadın, evin her türlü güç işlerinde çalıştığı halde aile içi kararlarda söz sahibi olmamasına rağmen, kendi durumunun farkında olmadığı için bundan rahatsız değildir. Çünkü geleneğe göre annenin ailede baba gibi etkin ve yetkin olmaması, kadın hakkının kısıtlandığı anlamına gelmez. Zaten verilmiş öyle bir hak da yoktur. Kadının yeri evi, bahçesi ve tarasıdır. Çocukları, kocası ve evin yolunda gitmeyen işleri için üzülmesi, ağlaması normaldir, ancak evin ve çocuklarının geleceği üzerinde söz sahibi değildir” (Erol, 2006: 99).

Ümmü: Arif’in kız kardeşidir. On üç on dört yaşlarındadır. Arif’e köy işlerinde annesine ise ev işlerinde yardımcı olmaktadır.

Rüstem: Arif’in erkek kardeşidir. Dört beş yaşlarındadır. Sarışın bir çocuktur.

Hatçe Abla: Köyde yaşayan dul bir kadındır. Delikanlılarla kızların arasını yapmaktadır. Bundan dolayı kızların babasından dayak yemiş ve yerlerde sürüklenmiştir. Tövbe ederek bir daha yapmayacağını söylemesine rağmen bu işi kendine bir geçim kaynağı görmesinden dolayı bu huyundan vazgeçememiştir. Hatta Halil’e para karşılığı Halil’in sevdiği kız olan Ayşe ile aralarını yapacağını söylemiştir.

“Hatçe Abla dul bir kadındı. Delikanlılarla kızlar arasındaki ilişkileri hep o yönetirdi. Söz getirip götürmeler, mektup alıp vermeler hep Hatçe Abla eliyle yapılırdı. Çok kez işler yoluna girer, ondan sonra büyüklerin dünürlük, söz kesimi ya da nişan âdetleri başlardı. Hatçe Abla bu yüzden köyde çok azarlanmış, kız babalarından dayak yemiş, hatta bir seferinde sokaklarda sürüklenmiş, tövbe üstüne tövbe ettirilmişti. Gene de delikanlıların yalvarmalarına, hediyelerine dayanamaz, kızlara sokulur, yeni işlerin mayasını hazırlardı” (s.27).

Hasan Bey: Romanda kasabada oturan varlıklı ve saygın kimselerdendir. Birkaç yıl önce belediye başkanlığı yapmıştır. Ariflerin akrabasıdır. Aydın biri olup yüksekokullarda okuyan çocukları vardır. İzzet Ağa hastalandığında ona yardım eder. Ayrıca traktör alınması konusunda İzzet Ağa'yı ikna eder.

Kör'ün Mehmet (Mehmet Ağa): Kördür ve köyde ikinci traktörü olan kişidir.

Bu karakterlerin dışında köyün muhtarı, İmam Hacı Hafız, bakkal Hasan, ayakkabı tamircisi Reşat Usta, bürokrat Hasan bey ve diğer köylüler de yer alır.

2.2. Olay Örgüsü

Romanda, olay akışı belli bir düzende ilerlemiştir. (V: Vaka).

V1. Arif atlarla Yüksekkaş köyündeki tarlalarından kendi köylerine öküz ve atlarla sap taşımaktadır.

V2. Yakup'un Ali ise traktörle ikinci seferini yapmaktadır.

V3. Yakup'un Ali'nin daha hızlı sap taşıdığını gören Arif babasından kendisine bir traktör almasını ister.

V4. Onun babası traktör alamayacağını söyleyince, Arif babasına kızar ve o gece eve gitmez.

V5. Annesi bu durumu öğrenince İzzet Ağa'ya bir traktör almasını söylemesi üzerine İzzet Ağa kızar.

V6. Sabah olduğunda Yakup'un Ali ile birlikte Arif'in sapları Özeler köyüne getirir ve yolda Yakup'un Ali'ye kendisinin de bir traktör alacağını söyler. Yakup'un Ali ise İzzet Ağa'nın geri kafalı ve bir traktör almayacağını ifade eder.

V7. İki gün içerisinde neredeyse bütün sapları taşımaları karşılığında Yakup'un Ali'ye 160 lira verilir.

V8. Arif, daha sonra en yakın arkadaşı olan Halil'in yanına giderek babasını traktör almaya ikna edemediğinden söz eder. Halil'in ise sevdiği kız olan Ayşe'ye açılmadığını söyler.

V9. Kör'ün Mehmet'in bir traktör alacağını söylemesi üzerine Arif'in bunu duyunca köyde ikinci traktörün de kendisinin olamayacağını düşünerek eve gitmeyip o gece harmanda uyur.

V10. Daha sonra öğretmen, İzzet Ağa'yı traktör alması için ikna etmeye çalışır; ancak İzzet Ağa bu duruma karşı çıkar. Arif ise babasına küser.

V11. Kör'ün Mehmet'in köye yeşil renkli bir traktörle gelmesi üzerine Arif İzzet Ağa ile tartışır.

V12. Daha sonra İzzet Ağa rahatsızlanır ve Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırılır.

V13. Arif bir süre sonra babasını Ankara'ya ziyarete gider. İzzet Ağa, Hasan Bey'le konuştuğunu ve traktör alacağını söyler.

V14. Arif köye döner, askerlik yoklamasında muhtarın da yardımıyla kendisini jandarma olarak yazdırır.

V15. Arif kasabada bir traktör dükkânına girer ve bu dükkândan çıktıktan sonra Hasan Beyle karşılaşır. Onun traktör tutkusu artar.

V16. Arif köye döndükten sonra arkadaşlarının da ısrarıyla eğlenceye düzenlerler. Yakup'un Ali'nin bu eğlencede çok sarhoş olması üzerine Arif traktörü köye getirir.

V17. Daha sonra bir akşam Arif'i Yakup'un Ali'nin traktörünü görür ve traktörün tekerleklerine dokunur, direksiyonu okşar. Bu sırada Arif hırsız zannedilir.

V18. Köyde pancar toplanmaya başlanır. Kış şartlarından dolayı atların yollarda yürümeleri zorlaşır.

V19. Bir süre sonra Arif'in babası iyileşip gelir. Kalan pancarlar kamyonla taşınır.

V20. Babası Arif'e traktörden vazgeçmesi halinde kendisini evlendirebileceğini söylemesine rağmen, Arif sevdiği kız Sürmeli Emine yerine traktörü tercih eder.

V21. Arif'in hırçınlaşarak traktör alınmazsa evi yakmakla tehdit eder; bunun üzerine babası traktör almak için yazıldığını söyler.

V22. Kış başlar, İzzet Ağa kırk yıllık hayvanlarını satmaya karar verir.

V23. Traktörün İstanbul'dan Ankara'ya yük treni ile geleceğinin söylenmesi üzerine ve Arif'in sık sık istasyona uğrar. Sonunda traktör istasyona gelir.

V24. Traktör teslim alınır. Şoförle birlikte köye doğru yola çıkılır, köye varıldığında 'ilk hayırlı olsun' diyen ise öğretmendir.

V25. İzzet Ağa ve Arif, şoförle birlikte evlerine giderler. Kar yağmaya devam edince Arif at arabalarının ve odunların olduğu yeri boşaltır ve şoför traktörü oraya yerleştirir.

V26. Arif, gece karın hızlanması sebebiyle traktörü sabah süremeyeceğini düşünür ve evlerinin önündeki kırk elli adımlık yeri kürekle temizlemeye başlar.

V27. Şoför sabah uyandığında Arif'e traktör sürmeyi öğretmeye başlar.

2.3. Mekân

Romanda "mekân, olay örgüsünde yer alan olayların sahnesidir" (Toker, 1996: 148). Romanda olaylar, Anadolu'da Ankara Eskişehir sınırındaki Özeler köyünde geçmektedir. İzzet Ağa hastalandıktan sonra Arif babasını ziyaret etmek için Ankara'ya gidip gelmeye başlar.

Arif'in yaşadığı Özeler köyü her ne kadar dar mekân özelliği gösterse de traktör alındıktan sonra geniş mekâna dönüşür. "Anlatı kişisi açık ve geniş mekânlarda kendini güvende hisseder; kimliği, varlığı, değerleri koruma altındadır. Ontolojik anlamadaki bu huzur ve güven duygusu, varlığın içten dışa doğru açılmasını, akmasını sağlar. Mekândaki genişlik algısı da fenomenolojik anlamdaki bu akıştan kaynaklanır" (Korkmaz, 2007: 411).

Arif'in yaşadığı harman yeri, ev Tekkeönü, traktör alınmadan önce dar bir mekân iken özelliği göstermekte iken traktör alındıktan sonra geniş mekân olmuştur. Ayrıca Arif buralarda isteksiz bir şekilde çalışırken traktörle veya kamyonla geçtiği zaman daha çok çalışma isteğine kavuşmakta ve çok mutlu olup haz içinde kalmaktadır.

Cami, okul ve Arif'in roman boyunca hep gelerek rahat bir nefes aldığı ortamdır. Yazın harman sıcaklığından ve babasıyla tartışmalarından kurtulmak isteyen Arif caminin gölgesinde kafasını dinlemeye çalışır.

Arif sözlüsü Sürmeli Emine'yi görmek için gittiği ağılda geniş bir mekân özelliği göstermektedir. Çünkü köyde genç delikanlıların ve kızların rahat bir şekilde görüşülmesi hoş karşılanmamaktadır. Bu nedenle Arif ve diğer gençler sevdiği kişileri rahatça görüp ve izlemek için ağıla akın etmektedir. Arif buraya isteyerek gelmekte ve sözlüsü Sürmeli Emine ile daha çok vakit geçirmek için işlerini beş dakikada bitirmektedir.

Kısık'ta ise köydeki yedi gencin toplanıp harman bittikten sonra rahat bir nefes almak için geldiği bir yerdir. Burada içkili bir sofraya kurmuşlardır ve Yakup'un Ali sarhoş olmuştur. Bu durumda Arif traktörü sürerek Kısık'tan Özeler köyüne kadar getirmiştir. Bu bölge geniş mekân özelliği gösterir.

Şeker Şirketi'nin Kara Dairesi de geniş mekândır. Çünkü Arif altı ay çalıştıktan sonra pancar parasını buradan almıştır. Daha önceleri buraya çok zorlukla ve istemeyerek gelen Arif pancar parasıyla traktör alacağı için sevinerek gelmiştir. Parayı alan Arif mutlu olmuştur.

Kasaba da ise Arif burada bir traktör dükkânına girer ve bu traktör dükkânını hep hatırlar. Bu yüzden geniş mekândır. Traktör almaya karar veren İzzet Ağa ile Arif kasabaya gelir ve bir otelde kalırlar. Arif'e bu traktör dükkânında sipariş ettikleri traktörün İstanbul'dan geleceği ve tren

istasyonuna ilkin geleceği söylenir bunun üzerine Arif otelde vakit geçirmeyerek her zaman istasyona gitmekte ve traktörü sabırsızlıkla beklemektedir. Arif babası İzzet Ağa hastalandığı için ara sıra Ankara'ya gidip gelmeye başlamıştır ve babası traktör almaya karar verdiğini söylediğinde Ankara'da geniş bir mekân olmuştur.

Arif traktörün üstündeyken adeta uçuyor hissine kapılmakta ve kendini çok üstün görmektedir. Arif'in traktör ve kamyonla dolaştığı sokaklar, Özeler köyü, Yüksekkaş, Kısık, şeker istasyonu geniş mekân özelliği göstermektedir.

2.4. Zaman

Sarı Traktör romanının yazılış tarihi 1958'dir. Metin içi zaman romanda açıkça ifade edilmez. Vaka zamanı 1950'lerin başında traktörlerin Türkiye'de ciddi anlamda görülmeye başladığı yıllardır. Romanın başlangıç sayfasında harmanın "O uzun yaz gününde akşama kadar ancak üç sefer yapılabilirdi." (s.1) demesi üzerine romanın bir harman vakti yaz gününde başladığı anlaşılmaktadır. Romanın ilerleyen sayfalarında harman biter ve pancar sökümlü başlar. Bu da kışa yaklaşıldığını gösterir. Şeker istasyonun kasa dairesinde parasını almaya giden Arif'e, "Ula, dedi birisi, ben senin yerinde olsam, gider İstanbul'da yerim o parayı. Hem sen kazandın onu. Yaz altı ay eşek gibi çalıştın." (s.154) demesinden de anlaşılacak ki roman içi zaman, vakaların yaşandığı yaz ve sonbaharı kapsayan altı aylık bir zaman dilimidir.

2.5. Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi

Anlatma esasına bağlı edebî türlerde bakış açısının önemli yeri vardır. Çünkü itibari âlemler varlığın bakış açısıyla ortaya çıkar. "Etrafımızda gördüğümüz nesne ve varlıklar bizim algılayıp yorumlayabildiğimiz kadar gerçeklik kazanır. Bu açıdan sanat bir bakış açısı kazanımıdır" (Şahin, 2007: 3). Bakış açısı ve anlatıcı, romanın diğer unsurlarıyla yakından ilişkilidir. "Bakış açısı anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirlerin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilme olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir" (Aktaş, 2005: 8).

Talip Apaydın'ın *Sarı Traktör* romanı hâkim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. "Ertesi gün öğleyin Arif, daha iyi uyuyayım diye caminin gölgesine geldi. Köylü gölgelere serilmiş, uyuyordu. Belki on-on beş kişi vardı. Gece çalışmış, harman savurmuşlardı. Üstleri başları perişandı hepsinin de. Bozuk düzen iş urbaları yağlanmış, kirlenmiş, bazılarının sırt tarafı kayış gibi olmuştu. Saçlar, sakallar saman tozu içindeydi. Yorgun insanlardı hepsi. Bir yaşlı adam ağzını açmış horluyordu" (s.95). Ancak yer yer gözlemci bakış açısına da yer verilmiştir. Aynı zamanda karakterlerin romanda kendini ifade etmesinin yanı sıra yazarın müdahalesiyle de araya girdiğini görebiliriz. "Adam kapıya doğru yürüdü. Öbürleri de arkasından yürüdüler. Geri kalmamaya çalışıyorlardı. Arif tıkanacak gibi olmuştu. Arkalarından koşuyordu. Hastanenin büyük kapısından girdiler. İçerisi ilaç kokuyordu. Her yer geniş ve temizdi. Uzun uzun yürüdüler koridorda, merdiven çıktılar, sonra tekrar yürüdüler. Bir kapının önüne gelince, 'Siz durun' dedi adam, burada bekleyin" (s.78).

Yazar *Sarı Traktör* romanında üçüncü kişi anlatıcısını kullanmıştır. Genellikle gördüğü ve duyduğu şeylere bazen yorumunu ekleyerek anlatmıştır.

2.6. Dil ve Üslûp

Dil ve üslûp bir yazarı diğer yazarlardan ayıran en önemli unsurlardandır. Adeta sanatçının parmak izini yansıtır. "Dil ve üslûp gerek roman karakterlerinin tanıtılmasında gerekse durum ve vakaların ortaya konulmasında önemli bir konuma sahiptir. Dil ve üslûp adeta roman yazarının sesidir" (Karabulut; Özpolat, 2018: 156).

Talip Apaydın, romanlarında sosyal sorunları dile getirmeğe çalışır. Bu nedenle köyden çıkmış biri olarak köyü ve köy hayatında karşılaşılabilecek problemleri dile getirir. Bunu yaparken de yalın bir dil kullanarak yapar. "Talip Apaydın, konuşma dilini yazı dili olarak kullanmış; ama köyü ve köylüyü anlatan romanlarında olduğu gibi öykülerinde de şive taklitlerine fazla yer vermemiştir" (Erol, 2005: 667). Yazarın köyü ve köylüyü çok iyi tanınması onun için büyük bir avantajdır. O, bu hususu başka yapıtlarında da gösterir. "Köylüleri konuştururken yerel dil açmazına düşmüyor. Ege

yöresi köylülerine özgü “arkideş, buba, emme, biliyon ya” gibi kimi yerel söyleyişleri saymazsak tüm roman kahramanlarını standart Türkçeye yakın bir dille konuşturuyor. Kısa cümlelerden oluşan, bol konuşmalı, yalın kurak bir anlatım...” (Poyrazoğlu, 1992: 45).

Romanda Arapça-Farsça kelimelere fazla yer verilmemiştir. Argoya ise İzzet Ağa'nın oğlu Arif'e kızdığı zaman kullanmış olduğu “Deyyusun oğlu” kelimelerinden başka rastlanılmaz. *Sarı Traktör* romanında cümleler daha çok basit, kurallı ve fiil cümlelerinden oluşur. Genel olarak sade bir Türkçe ile yazılmış olan romanda Talip Apaydın “Sarı Traktör”e canlılık katmak için mahalli söyleyişlere de yer verir. “Usandık gayri senin bu traktöründen. Dirlik düzenlik komadın evde” (s.54). Yazarın sade bir dili tercih etmesinin nedeni ise halkın, köylünün sorunlarını dile getirerek insanların çoğunun romanlarını anlamasını sağlamak ve okura mesaj iletmektir.

Sonuç

Türk edebiyatının en güçlü kalemlerinden biri olan Talip Apaydın, eserlerinde 1940 sonrası Türk insanının durumunu ve köy hayatını çokça işler. *Sarı Traktör* roman bu döneme ait tespitlerin yapıldığı yoksulluk, aşk, dostluk, gelenekler, hastalık, makineleşme, köy hayatı gibi izleklerin ele alındığı bir eserdir. Romanda köylülerin yoksullukla mücadelesi ve makineleşmeye geçmesi birlikte işlenmiştir. Romanın ismi de bu husussa gönderme sayılır. Traktör, romana ismini vermekle beraber tematik olarak çok yönlü özelliklere sahiptir. Romana ismini veren traktör Özeler köyündeki Arifle adeta özdeşleşmiştir.

Bu köylüler bu araçla yani traktörle işlerini daha hızlı bitirerek zamandan tasarruf etme çabasıdadır. Ayrıca traktörün köye yavaş yavaş girmeye başlaması artık köyde yeniliğin başladığını ve devam edeceğini göstermektedir.

Makineleşme sanayi devriminden beri sürmektedir ve Talip Apaydın bu makineleşmeyi Arif karakteri üzerinden aktarmıştır. Bu durumu anlatmaya çalışırken de yalın ve sade bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Apaydın traktörün köylü üzerindeki etkisine değinmiştir. Arif'in traktörden vazgeçmemesi ve en sonunda traktörü istemeyen babası İzzet Ağa'ya traktörü aldırması, köylünün artık makineleşmeye başladığının göstergesidir.

Talip Apaydın bu romanda yapı ve muhteva unsurları arasındaki ilişkileri başarılı bir şekilde kullanmıştır. Romanda olayların geçtiği mekânlar, genel olarak kırsal kesimdir. Şahıs kadrosu mekân ile birlikte tasarlanarak kurgulanmıştır. Genel olarak hakim anlatıcılığı tercih eden yazar, karakterlerin konuşma özelliklerini de kullanır. Yabancı sözcüklere az yer veren yazar, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanır.

Kaynakça

- Aktaş, Şerif (2005), **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Apaydın, Talip (2018), **Sarı Traktör**, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Erol, Kemal (2005), *Talip Apaydın'ın Hayatı, Roman ve Öyküleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Doktora Tezi, Van.
- Erol, Kemal (2006), “Talip Apaydın'ın Roman ve Öykülerinde Kadın ve Sorunları”, **İlmî Araştırmalar**, Sayı: 21, s.87-120.
- Karabulut, Mustafa ve Özpolat, Hasan (2018), “Latife Tekin'in ‘Buzdan Kılıçlar’ Romanı Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, **Edebî Eleştiri Dergisi**, Cilt: II, Sayı: II, s.147-159.
- Karaman, Nazlı (2010), *Köy Enstitü Mezunu Mahmut Makal, Fakir Baykurt ve Talip Apaydın'ın Romanlarında Köyde Eğitim Sorunu*, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Kolcu, Ali İhsan (2009), **Cumhuriyet Edebiyatı - II (Hikâye ve Roman)**, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Korkmaz, Ramazan (2007), **Romanda Mekânın Poetiği**, Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan, (Yayınevi Belirtilmemiş), Ankara.

Naci, Fethi (2009), **Yüz Yılın 100 Türk Romanı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Poyrazoğlu, Osman Nuri (Mart 1992), "Apaydın'ın Köylüleri", **Öğretmenin Kitaplığı**, Sayı: 47.

Stevick, Philip (2004). **Roman Teorisi**, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara.

Şahin, Veysel (2007), "Roman Tekniği Bakımından Yaban", **e-Journal of New World Sciences Academy**, Sayı: 3, s.179-196.

Toker, Şevket (1996), **Romancı Yönüyle Mahmut Yesari**, E. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 87, İzmir.